בס"ד, ה' כסלו התשפ"ז

בכורות נ"ח – זמני הגרנות, הנולדים באלול ואופן עישור הבהמות

שאלות:

1. באיזה תאריך דני חייב לעשר את הצאן שלו לפני החגים?

זמני הגרנות של מעשר בהמה

בסוף הדף הקודם ראינו את המחלוקת על זמני שלוש הגרנות שמעשרים בהם מעשר בהמה מדרבנן. הגמרא ממשיכה לבאר את הדעות.
הגמרא שואלת למה קוראים לזמן הזה "גורן", ועונה שמשם ואילך אסור מדרבנן למכור ולשחוט את הבהמות החדשות עד שמעשרים אותן, כמו דגן שנעשה טבל כשמגיע לגורן.

הגמרא שואלת כמה הוא "פרס" שנאמר במשנה, ועונה ש**רבי יוסי בר' יהודה** אמר שפרס הוא לפחות חמישה עשר יום. **רבי אבהו** הסביר ש"פרוס" הוא חצי, חצי מהזמן שבו שואלים ודורשים בהלכות פסח לפני החג: שלושים יום, ו**רבן שמעון בן גמליאל** אמר שתי שבתות (כמו שיבואר בהמשך).
הגמרא שואלת במה חלוקים **רבי עקיבא** ו**בן עזאי** בגורן הראשון, ועונה ש**רבי עקיבא** סובר שאדר לפעמים מלא (30 יום) ולפעמים חסר (29), ולכן חמישה עשר יום לפני הפסח נופל לפעמים ב-30 באדר ולפעמים ב-29, ולכן הוא לא נקב תאריך קבוע אלא חמישה עשר יום, ו**בן עזאי** סובר שאדר שלפני ניסן תמיד חסר, ולכן הוא קבע 29 באדר.
בן עזאי קבע את הגורן השני ב-1 בסיוון ולא חמישה עשר יום לפני העצרת, הגמרא מסבירה שהסיבה היא שמעט בהמות נולדו מאז הגורן הקודם בפרוס הפסח, ואם יעשרו מוקדם, הן יימכרו לפני שיגיע הרגל ולא תהיה בהמה לעולי הרגל.
בן עזאי קבע את הגורן השלישי ב-29 באב, כי הוא סובר שהנולדים באלול מתעשרים בפני עצמם, ורצה שלא יעשרו יחד את הנולדים באב ובאלול. הגמרא שואלת למה לא יעשרו ב-30 באב, ועונה שלפעמים אב חסר ו-30 באב הוא כבר 1 באלול, וצריך היכר בין הבהמות הישנות (באב) לחדשות (באלול), כדי שלא יעשרו אותן יחד.
רבי אלעזר ו**רבי שמעון** קבעו את הגורן הראשון ב-1 בניסן, הגמרא מסבירה שהם סוברים כ**רבן שמעון בן גמליאל** שאמר שדורשים בהלכות הפסח שתי שבתות לפני הפסח והם לא סוברים "פרס". את הגורן השני קבעו ב-1 בסיוון מאותו טעם של **בן עזאי**, ואת השלישי ב-29 באלול כי הם סוברים ש-1 בתשרי הוא ראש השנה למעשר בהמה, ואין מעשרים את הנולדים בשנה אחת על הנולדים בשנה אחרת.

הגמרא שואלת: הרי המשנה הסבירה שלא קבעו את הגורן ב-1 בתשרי כי הוא יום טוב, אבל כבר יש טעם אחר, שצריך היכר בין חדש לישן! ועונה שהמשנה אמרה בעצם שני טעמים ("חדא ועוד"): גם ההיכר, וגם שאי אפשר לעשר ביום טוב, כי צובעים את העשירי בסיקרא (צבע אדום) וצביעה אסורה ביום טוב.

2. לדני נולדו חמישה טלאים באב, חמישה באלול וחמישה בתשרי. איך יעשר אותם?

<u>מעשר בהמות שנולדו באלול</u>

הגמרא <u>ממשיכה</u> לבאר את דברי **<u>בן עזאי</u>**, שהנולדים באלול מתעשרים בפני עצמם, כי הסתפק אם ראש השנה למעשר בהמה הוא 1 באלול (כ**<u>רבי מאיר</u>**) או 1 בתשרי (כ**<u>רבי אלעזר</u>** ו**<u>רבי שמעון</u>**).
הגמרא <u>שואלת</u>: שיבדוק מי מהם טעמו נראה יותר ויכריע! ואם תאמר שלא יכול היה לעמוד על הטעמים, הרי הוא עצמו אמר ש"כל חכמי ישראל דומים עלי כקליפת שום חוץ מהקרח הזה" (הכוונה ל**<u>רבי עקיבא</u>**)! <u>ועונה</u> ש**רבי יוחנן** <u>אמר</u> שהם אמרו את דבריהם מפי השמועה (מהנביאים חגי, זכריה ומלאכי), ולכן **<u>בן עזאי</u>** לא יכול היה להכריע מסברה.

הגמרא <u>מביאה</u> ברייתא <u>שאומרת</u> ש**<u>בן עזאי</u>** <u>סובר</u> שחמישה שנולדו באב וחמישה באלול לא מצטרפים, ואותו דבר חמישה באלול וחמישה בתשרי, אבל חמישה בתשרי וחמישה באב שאחריו (באותה שנה) מצטרפים. הגמרא <u>שואלת</u> שזה פשוט! <u>ועונה</u> שייתכן שהיינו חושבים שהגרנות מפסיקות כמו שנים, ולכן הברייתא מלמדת שחמישה לפני הגורן וחמישה אחריו כן מצטרפים (כמו שהמשנה אומרת שדווקא חמישה שנולדו לפני ראש השנה וחמישה אחריו לא מצטרפים).
רבא <u>אמר</u> שלדברי **<u>בן עזאי</u>**, אם נולדו חמישה באב, חמישה באלול וחמישה בתשרי, כונסים את כולם לדיר, מונים אותם רבוצים או עומדים (ולא שיעברו בשער, כי אסור לכוון מי ייצא עשירי כשהם יוצאים בשער) ונוטלים אחד מהאלולים, והשאר פטורים: ממה נפשך אם ראש השנה ב-1 באלול, האלולים והתשריים מצטרפים והאבים פטורים, ואם ב-1 בתשרי, האבים והאלולים מצטרפים והתשריים פטורים. ואי אפשר לצרף את החמישה הפטורים לגורן הבא, כי התורה אמרה שרק עשירי ודאי קדוש ולא ספק (ואלו שנשארו אולי כבר נפטרו).

הגמרא <u>שואלת</u>: שגם זה פשוט! <u>ועונה</u> שהיה מקום לגזור שלא ייטול אפילו אחד מהאלולים, שמא יבוא ליטול מהאבים או מהתשריים, שספק חייבים, ו**רבא** מלמד שלא גוזרים.

3. יוסי לקח מכל עשר בהמות אחת, בלי לספור אחת אחת. האם זה נחשב מעשר?

<u>אופן עישור הבהמות</u>

המשנה <u>אומרת</u> שכונסים את הבהמות לדיר ועושים להם פתח קטן כדי שלא ייצאו שתיים בבת אחת, ומונים אחת עד תשע, והיוצא עשירי צובעים בסיקרא ואומרים "הרי זה מעשר". וגם אם לא צבעו, לא מנו בשבט (במקל) או מנו כשהם רבוצים או עומדים, גם אז זה מעשר.

המשנה <u>אומרת</u> עוד שאם היה לו מאה ונטל בכל פעם עשרה בבת אחת, ולא מנה אותן אחת אחת, ומכל עשרה נטל אחד, זה לא מעשר, ו**<u>רבי יוסי בר' יהודה</u>** <u>אמר</u> שכן מעשר.
אם קפצה אחת מהבהמות שכבר נמנו ויצאו החוצה לתוך אלה שבדיר, כולן פטורות (כי אחת מהן פטורה ולא יודעים איזו), ואם קפצה לתוכן הבהמה העשירית שהתקדשה כמעשר והיא קרבן, כולן רועות עד שיפול בהן מום ואוכלים אותן במומן.

הגמרא <u>מביאה</u> ברייתא <u>שאומרת</u> שמשאירים את האמהות בחוץ ואת הוולדות בפנים,

והאמהות גועות והוולדות יוצאים לקראתן. הגמרא שואלת: למה שלא יוציא אותן בעצמו! ועונה שכתוב "יעבור" (מעצמו) ולא שיעבירו אותו. הגמרא שואלת: שישליך להם ירק בחוץ ויצאו! ועונה ש**רב הונא** אמר שזו גזרה משום לקוח (בהמה קנויה) או יתום שאמו מתה לפני לידתו, שפטורים מהמעשר, ואם ישליך ירק, גם הם ייצאו ויעשרו אותם, ועכשיו שאין להם אם בחוץ הם לא ייצאו, וזה ההיכר שפטורים.

ברייתא נוספת דורשת את הפסוק "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַד'": "כל אשר יעבור תחת" פרט לטריפה שלא יכולה לעבור (כגון שרגליה נשברו מן הארכובה ולמעלה), "תחת השבט" מלמד שמצווה למנותן בשבט.

הברייתא שואלת מנין שהם מתעשרים גם אם לא מנאן בשבט או מנאן רבוצים או עומדים, ועונה ש"הָעֲשִׂירִי" מלמד מכל מקום (המלבי"ם על התורה מסביר שהיה יכול לכתוב 'עשירי', ואז זה היה מתפרש מי שעובר עשירי, עכשיו שנאמר 'ה**ע**שירי' פירושו גם אם לא עבר אלא מנה אותם רבוצים).
הברייתא שואלת מנין שאפילו אם לא קרא לו "עשירי", ועונה ש"יִהְיֶה קֹדֶשׁ" מלמד שמכל מקום. אבל אם היה לו מאה בהמות ונטל עשרה עשרה ונטל אחד, זה לא נקרא עשירי. **רבי יוסי ברי יהודה** אמר שכן מעשר.
הגמרא שואלת מה טעמו של **רבי יוסי ברי יהודה**, ועונה שהוא סובר כ**אבא אלעזר בן גומל** שאמר שהפסוק שנאמר בתרומת מעשר "וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן הַגֹּרֶן..." מדבר על שתי תרומות: תרומה גדולה ותרומת מעשר (שהלוי תורם מהמעשר שקיבל), וכמו שתרומה גדולה ניטלת באומד (בלי למדוד) ובמחשבה, ככה גם תרומת מעשר.
ובתחילת הדף הבא הגמרא אומרת שהתורה קראה למעשר "תְּרוּמָה" ("כִּי אֶת מַעְשַׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַד' תְּרוּמָה"), וכמו שראינו הוקש מעשר בהמה למעשר דגן, ולכן גם מעשר בהמה ניטל באומד ובמחשבה, גם בלי למנות.